Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары укучылары өчен татар әдәбиятыннан олимпиада сораулары
(муниципаль этап, 2022-2023 уку елы) 7 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 мин. **Максималь балл – 55 балл**

I. Теоретик бирем (15 балл).

1.Халык авыз иҗаты әсәрләре һәм язма әдәбият әсәрләре арасындагы аермаларны санап чык һәм һәр ике төр әсәрләргә дә өчәр мисал яз. (10 балл)

2 Әдәби төшенчәгә бирелгән аңлатма дөрес булырлык итеп, төшеп калган сүзләрне куй. (5 балл)

Аерым халыкның тарихына, мифологик ышануларына нигезләнгән героик эчтәлекле, романтик рухлы, эпик әсәр .... дип атала. Геройлары мәхәббәт һәм бәхет өчен көрәшүче гашыйк затлар булса, мондый әсәрләр .... була.

II. Өзекне укы һәм тәкъдим ителгән сорауларга җавап бир. (15 балл)

Кич гаҗәеп гүзәл иде, каралҗым күк йөзен аксыл җәүһәр кисәкләре төсле балкып торган хисапсыз шаян йолдызлар бизи, җирдә диңгез буйлап куе караңгылыкны ачып җибәргән саргылт-кызыл факеллар яна. Ерак-ераклардан чит промыслоларда яндырылган шундый ук факелларның төмсә (тоныкъ) һәм юаш утлары караңгы диңгез буйлап су өстеннән күңелгә ягымлы йомшак нур сызыклары җибәреп торалар. Алар диңгез өстендә гүя елмаялар, гүя көләләр. Әллә нинди төпсез тирәнлек һәм серләр эчендә уйнап, җанга аңлашылмаган бер дәрт, җылылык һәм рәхәтлек бирәләр. Кайсылары еraклардан чагылып, гүя елый-елый әкренләп сүнәргә торалар, кемнедер бәхилләшергә чакыралар... Диңгез ягыннан искән йомшак кына җил, чак хис итәрлек таза су һәм тоз исләре аңкытып, битләрне сыйпый, миләрне кытыкландырып, күңелләрне рәхәтләндерә иде.

1.Әсәрнең исемен, жанрын һәм авторын язып куй. (3 балл)

2. Әсәрнең темасын, проблемасын һәм автор идеясен ачыклап яз. (6 балл)

3. Әсәрдә кайсы образ психологик яктан тирәнтен ачылган? Аның эчке күңел кичерешләре, рухи дөньясы кайсы вакыйгаларда ачыла? Шул хакта яз.(6 балл)

III. Шигъри әсәр белән эш. (14 балл)

Әй авыл, син мең шәһәрдән
Мең кабат ямьле вә хуш:
Бер кеше юк бер урамда...
Нинди тын һәм нинди буш.

Нинди иркен, нинди рәхәт,
Нинди бар җир гөл генә;
Синдә төн дә юк, төнең дә
Бер болытлы көн генә.

Ул кара бер күгеңә – бу
Фирүзә бит, бик зуры,
Күр аеңны, кайда бар бу?
Бер гаҗәеп бит нуры!

Нинди нурлар сачрәтеп ул
Уйный, нәкъ нурда йөзә,
Нәкъ көлә, нәкъ елмая, нәкъ
Юри бәгъреңне өзә.

Нинди тамчы-тамчы нурлар
Сачраган күк йөзенә,
Чеп-чуар чын бриллиант
Сипкәнмени, күр үзенә.

Һәм гаҗиб бер яктылыкта
Җир көмеш төсле тора:
Анда – урман һәм дә таулар,
Монда кырлар яктыра.

Синдә бар да чын матур һәм
Чын матур синдә генә,
Тагы да артыр бер матурлык,
Китдисәм мин дә менә.
(С. Рәмиев «Авыл»)

1.Рифмалашкан сүзләрне табып, парлап яз. (3 балл)

2. Шагыйрь авыл табигатен тасвирлау өчен нинди образларга мөрәҗәгать иткән? Чагыштыру һәм метафораларны табып күрсәт.(6 балл)

3. Лирик герой үзеннән канәгатьме? Бу фикер шигырьнең кайсы юлларыннан аңлашыла. Шул шигырь юлларына нигезләнеп, аның күңел халәтен әйтеп бир. (5 балл)

IV. Телнең тәмен беләсеңме?(3 балл)

1.Бирелгән сүзләрнең мәгънәсен аңлатып яз.(1,5 балл)

а) илтифат –
ә) шөһрәт –
б)вәхши –

2.Мәкальләрне дөрес итеп яз. (1.5 балл)

а)Балның үзе тәмле,............................. *.акылсыз мең тапкыр алданыр.*
ә)Аяк белән абынудан,........................ .. *авызның сүзе тәмле*
б) Акыллы бер тапкыр алданыр,.................. .. *тел белән абыну яман.*

V. Иҗади эш. (8 балл)

Татарстанга килгән кунак синнән татар театры турында сораса, син аңа нәрсәләр сөйли аласың? Ирекле формада шул хакта яз.

Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары укучылары өчен татар әдәбиятыннан олимпиада сораулары
(муницпаль этап, 2022-2023 уку елы) 8 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 мин.
Максималь балл – 53 балл

I. Теоретик бирем (15 балл).

1.Мәгърифәтчелек реализмына хас үзенчәлекләрне санап чык. (10 балл)
2 Әдәби төшенчәгә бирелгән аңлатма дөрес булырлык итеп, төшеп калган сүзләрне куй. (5 балл)

.... – әдәби әсәрнең укучы тарафыннан эчтәлек һәм форма берлегендә бөтенлекле кабул ителүен тәэмин итә торган эстетик категория. Бер язучының төрле әсәрләрендә күзәтелә торган уртак сыйфатлары .... була. Берничә язучы иҗатындагы уртаклык .... барлыкка китерә.

II. Өзекне укы һәм тәкъдим ителгән сорауларга җавап бир. (14 балл)

Биек таш койма белән чолганган киң һәм озын бу ишегалды, таш белән түшәлгәнлегенә карамыйча, ямь-яшел үләнлеккә әйләнгән, әүвәл заманнарда гөрләп, шаулап торган бу ишегалды хәзер әллә нинди серле тынлык, җанны авырайта торган тынлыкка батып калган иде. Ишекләре кәкрәйгән сарайлар, урыны-урыны белән түбә калайлары купкан амбарлар, ташланган кое, түрдә күренеп торган, искергән һәм бераз артка таба ауган рәшәткәле бакча коймасы бу хәятсыз ишегалдына әллә нинди, җанга авыр булып торган шыксызлык һәм ташландыклык төсе биреп тора иде.

1.Әсәрнең исемен, жанрын һәм авторын язып куй. (3 балл)
2.Әсәрдә хикәяләүче тасвирлаган вакыйгалар үткән һәм хәзер рәвешендә икегә бүленә? Үткән һәм хәзерге тормышның аермасы нәрсәдә булуын тасвирлап бир. Әлеге аерманы аңларга ярдәм иткән образларны санап күрсәт. (6 балл)
3.Әсәрдә хикәяләүче үзе өчен нинди хакыйкатьне ача? (5 балл)

III. Шигъри әсәр белән эш. (13 балл)

Менә кич. Зур авыл өстендә чыкты нурлы ай калкып,
Көмешләнгән бөтен өйләр, вә сәхралар тора балкып.

Авыл тын. Иртәдән кичкә кадәр хезмәт итеп арган
Халык йоклый – каты, тәмле вә рәхәт йокыга талган.

Урамда өрми этләр дә, авыл үлгән, тавыш-тын юк;
Авыл кырыенда бер өйдә фәкать сүнми тора бер ут.

Әнә шул өй эчендә ястүеннән соңра бер карчык
Намазлыкка утырган, бар җиһаннан күңелен арчып;

Күтәргән кул догага, яд итә (*искә ала*) ул шунда үз угълын:
Ходаем, ди, бәхетле булса иде сөйгән, газиз угълым!

Тамадыр мескинәмнең тамчы-тамчы күзләреннән яшь;
Карагыз: шул догамы инде Тәңре каршына бармас?
(Г. Тукай. Ана догасы)

1.Рифмалашкан сүзләрне табып, парлап яз. (3 балл)
2. Лирик геройның кичерешләрен аңлатып яз. (5 балл)
3. Шигырьдә ана догасының ихласлыгын автор ничек гәүдәләндерә? Шуны ачарга ярдәм иткән гыйбарәләрне язып куй. (5 балл)

IV.Телнең тәмен беләсеңме? (3 балл)

1.Бирелгән сүзләрнең мәгънәсен аңлатып яз. (1,5 балл)
а) нәсыйхәт –
ә) ләгънәт –
б) хәрабә –
2 Мәкальләрне дөрес итеп яз. (1,5 балл)
а)Туган телен оныткан, ... *туган телең бер булыр*
ә) Кирәклесе күп булыр, ... *беркем дә сайлап ала алмас*.
б)Туган илне, туган телне, ... *туган җирен югалткан*.

V. Иҗади бирем. (8 балл)

Татарстанга килгән кунакны син татар халкының нинди бәйрәмнәре белән таныштыра аласың? Берәр бәйрәмне мавыктыргыч итеп сөйләп бир.

Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары укучылары өчен татар әдәбиятыннан олимпиада сораулары
(муницпаль этап, 2022-2023 уку елы) 9 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 мин.
Максималь балл – 49 балл

I. Теоретик бирем (10 балл).

1.Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбияты нинди чорларны үз эченә ала. (7 балл)

2 Әдәби төшенчәгә бирелгән аңлатма дөрес булырлык итеп, төшеп калган сүзне язып куй. (3 балл)

.... – үткән чорларның актуаль һәм кыйммәтле дип кабул ителгән, үзләштерелгән яисә иҗат ориентиры итеп алынган тәҗрибә.

II. Өзекне укы һәм тәкъдим ителгән сорауларга җавап бир. (15 балл)

Майның бер якшәмбесе, көндезге сәгать өчләр иде. Бер сәгать кенә моннан әүвәл явып киткән җиңел яңгыр шәһәр урамнарының тузанын баскан һәм, һавадагы кызулыкны җиңелчә язгы җылылык белән алмаштырып, көнне ямьлелекнең чигенә ирештергән иде. Әле һаман һавадан җуялып бетмәгән яз җиле кояш батышы ягыннан аерым бер акрынлык һәм тынычлык белән исә дә дөньяга яңару һәм яшәрү исләре чәчә һәм бөтен җанлы һәм җансыз нәрсәләрне үзләренә бер төрле тереклектә коендыра иде.

1.Әсәрнең исемен, жанрын һәм авторын язып куй. (3 балл)

2. Әсәрнең темасын, проблемасын яз. (6 балл)

3. Әсәрдә кайсы образ психологик яктан тирәнтен ачылган? Аның эчке күңел кичерешләре, рухи дөньясы кайсы вакыйгаларда ачыла? Шул хакта яз. (6 балл)

III. Шигъри әсәр белән эш. (13 балл)

Бездә хәзер ямьле яздыр, иркәм,
Көн кояшлы, төннәр айлыдыр,
Идел буендагы бакчаларда
Сыерчыклар ярсып сайрыйдыр.

Кошлар моңы уятадыр сине,
Челтәр пәрдәләрне күтәреп,
Язгы таңны күзлисеңдер ялгыз
Чәчәк аткан гөлләр үтәли.

Ә биредә, без фашистлар белән
Бугазлашкан урман, кырларда,
Күңел өчен бер генә кош та юк
Язны хәтерләтеп җырларга.

Дулкынланып, шаулап торган урман
Сынып беткән, изрәп тапталган,
Чәчәк үсә торган киң болыннар
Кеше каны белән тапланган.

Фашист тырнагына капкан кеше
Сыкранмыйча монда тын алмый,
Янган авылларның төтеннәре
Язгы таңның нурын томалый.

Фашист илгә үлем генә китерә.
Фашизмның таңы, язы юк.
Яшен уты белән күккә язып әйтәм:
Язы юкның яшәү хакы юк!
(Ф. Кәрим. Бездә яздыр)

1.Рифмалашкан сүзләрне табып, парлап яз. (3 балл)

2. Лирик геройның кичерешләрен аңлатып яз. (5 балл)

3. Яз образына шагыйрь нинди мәгънә салганлыгын аңлатып бир. (5 балл)

IV.Телнең тәмен беләсеңме? (3 балл)

1.Бирелгән сүзләрнең мәгънәсен аңлатып яз. (1,5 балл

а) афәт –
ә) тәвәккәл
б) нахак –

2 Мәкальләрне дөрес итеп яз. (1,5 балл)

а) Яхшыны ишетергә teләсәң, ...*яхшысыз яман булмас*.
ә) Ямансыз яхшы булмас, ... *яманнан яхшы булмас*.
б) Яхшыдан яман чыкса да, ... *яман сүз сөйләмә*.

V.Иҗади эш. (8 балл)

Татарстанга килгән кунакны син татар халкының нинди милли киемнәре һәм аларның бизәлеш үзенчәлекләре белән ничек таныштырырсың? Шул хакта яз.

Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары укучылары өчен татар әдәбиятыннан олимпиада сораулары (муницпаль этап, 2022-2023 уку елы) 10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 мин.
Максималь балл – 60 балл

I. Теоретик бирем (13 балл).

1.Совет чоры әдәбияты нинди чорларга бүлеп өйрәнелә? (8 балл)

2 Әдәби төшенчәгә бирелгән аңлатма дөрес булырлык итеп, төшеп калган сүзне куй. (5 балл)

Вакыйгаларны, кешеләрне, аларның тормыш-яшәешен, үзара мөнәсәбәтләрен чынбарлыктагыча сурәтләүгә нигезләнгән, кеше характерындагы психологик үзенчәлекләрне иҗтимагый шартлар белән тыгыз бәйләнештә тасвирлаган иҗат юнәлеше .... иҗат юнәлеше була.

II. Кол Гали иҗатына карагансорауларга җавап бир. (16 балл)

1.Кол Гали яшәгән вакытны (гасырын) күрсәт. (2 балл)
2. Кол Гали иҗат иткән әсәрнең исемен, җанрын язып куй. (2 балл)
3. Әсәрнең темасын, проблемасын һәм автор идеясен ачыклап яз. (6 балл)
4.Йосыф образына тулырак бәя бир. Аңа хас сыйфатларны санап чык. (6 балл)

III. Шигъри әсәр белән эш. (20 балл)

Яңгырларда-явымнарда,
Давылларда, җилләрдә
Киек казлар кыйгылдаша
Мин белмәгән телләрдә.

Киек казлар кыйгылдаша,
Җырлашалар миккәнни?
Туган илләр кала бит дип
Елашалар микәнни?

Безнең дә бит шулар сыман
Киткән еллар бар иде;
Кыйгак-кыйгак, илем ерак,
Дигән чорлар бар иде.

Киек казлар кыйңылдаша,
Сау бул, якташ, диләрдер;
Әллә кайтыр, әллә кайтмас
Безнең башлар, диләрдер.

Казлар кебек очасылар,
Китәселәр юк инде;
Кыйгак –кыйгак, илем ерак,
Дияселәр юк инде.

Кыйгылдашып болытларда,
Мин белмәгән телләрдә
Киек казлар китеп бара
Мин күрмәгән илләргә. (Х. Туфан. Киек казлар)

1.Рифмалашкан сүзләрне табып, парлап яз. (3 балл)
2.Шигырьдәге тел-сурәтләү чараларын табып күрсәт. (6 балл)
3.Лирик геройның кичерешләрен аңлатып яз. (5 балл)
4. Лирик герой кичерешләрен автор язмышы белән ничек бәйләп карарга мөмкин? Шул хакта яз. (6 балл)

Телнең тәмен беләсеңме? (3 балл)

1.Бирелгән сүзләрнең мәгънәсен аңлатып яз. (1,5 балл)
а) нәби–
ә) инсан –
б) лөгать –

2 Мәкальләрне дөрес итеп яз. (1,5 балл)
а) Вакыт акча түгел, ... *вакытны сатып алып булмый*.
ә) Вакыт иләктәге су,..................................... *аны югалтсаң табылмый*.
б) Асыл ташны сатып алып була,......................... *тотып калып булмый*.

V. Иҗади эш. (8 балл)

Синең туган ягыңа килгән кунак синнән үз ягыңның үрнәк булырлык, затлы шәхесләре белән таныштыруны сораса, син аңа кемнәр турында сөйли аласың? Ирекле формада шул хакта яз.

Татар телендә гомуми белем бирү оешмалары укучылары өчен татар әдәбиятыннан олимпиада сораулары (муницпаль этап, 2022-2023 уку елы) 11 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 мин.
Максималь балл – 70 балл

I. Теоретик бирем (15 балл).

1.Повесть жанрына хас үзенчәлекләрне яз. Бу жанрга караган әсәрләргә биш мисал китер (повестьның авторын һәм исемен яз). (10 балл)

2 Әдәби төшенчәгә бирелгән аңлатма дөрес булырлык итеп, төшеп калган сүзләрне язып куй. (5 балл)

.... – әдәби әсәрнең төзелеше һәм аларда файдаланылган эстетик чаралар системасы турындагы фән. Таррак мәгънәдә әсәр теленең матур, образлы яңгырашы, тел-сурәтләү чараларының урынлы кулланылышы, ягъни авторның ....

II. Өзекне укы һәм тәкъдим ителгән сорауларга җавап бир. (24 балл)

Шулай берчакны, җир астында чиләнеп туйгач, әллә авылга кайтып буразнага аякны тыгаргамы дигән уй чын-чыннан башка килгән иде. Котомкамны җилкәгә асып, станциядә болганып йөргәндә, пашпортсыз дип, җилкәмнән каптырып алдылыр. Хәер, пашпортлыларны да озак сайратып тормый башлаганнар иде ул чагында. Ә миңа инде, пашпортым да булмагач, авыз ачып сүз әйтергә дә бирмәделәр, буйнысынны үлчәп карадылар да:

– Ярый бу, алдык, диделәр!

1.Әсәрнең исемен, жанрын һәм авторын язып куй. (3 балл)
2. Әсәрнең темасын, проблемасын ачыклап яз. (6 балл).
3.Әсәрнең төп героена бәя бир. (7 балл)
4. Дуслыкка хыянәт иткән, иленә дә хыянәт итә ала. Бу сүзләр әлеге әсәрдәге кайсы геройның гамәлләренә туры килә. Ул геройның хыянәткә сәләтле булуын без кайсы вакыйгаларда күрәбез. Шул вакыйгаларны ачыклап яз. (8 балл)

Шигъри әсәр белән эш. (20 балл)

Кичер мине, илем, синең бөек
Исмең белән килеп сугышка,
Данлы үлем белән күмәлмәдем
Бу тәнемне соңгы сулышта.

Юк, мин сине тузан бөртегедәй
Сансыз гомрем өчен сатмадым.
Волхов шаһит: изге сугыш антын
Соң чиккәчә керсез саклыдым.

Мин түгелме дуска хат язучы,
«Борчылма, дип, тормыш юлдашым,
Соңгы тамчы каным тамса тамсын,
Тик антыма таплар кунмасын!»

Мин түгелме шигырь утым белән
Ант итүче канлы сугышта?
«Үлемгә, дип, ачы нәфрәт белән
Елмаермын соңгы сулышта».

«Соң чиктә, дип, синең мәхәббәтең
Җиңеләйтер үлем газабын,
Илемне һәм сине сөюемне
Каным белән җиргә язармын».

Чаян чага үзен соңгы чиктә,
Бөркет ярдан түбән ташлана.
Мин соң бөркет түгел идеммени,
Баш ияргә шуннан башкага!

Ышан, илем, шундый бөркет идем,
Мин дә соңгы мин. килгәндә,
Әзер идем, мәгърур канат җәеп,
Ташланырга ярдан түбәнгә.

Нишлим, сугыш дустым – пистолетым
Соңгы сүздән кинәт баш тартты.
Богау салды дошман кулларыма
Һәм хурлыклы юлдан атлатты.

(*М. Җәлил. Кичер илем.*)

1.Рифмалашкан сүзләрне табып, парлап яз. (3 балл)
2.Шигырьдәге тел-сурәтләү чараларын (тропларны) табып күрсәт. (6 балл)
3. Лирик геройның кичерешләрен аңлатып яз. (5 балл)
4. Лирик герой кичерешләре автор биографиясе белән бәйләнешлеме? Фикереңне дәлилләп бир. (6 балл)

IV.Телнең тәмен беләсеңме? (3 балл)

1.Бирелгән сүзләрнең мәгънәсен аңлатып яз. (1,5 балл)
а) мәгърур – ә) тәүфикъ – б) зыялы –

2 Мәкальләрне дөрес итеп яз. (1,5 балл)
а)Белгәнеңне сөйләмә,............................. сөйләгәнең туры булсын
ә)Сорамаганда сөйләмә,......................... . ни сөйләгәнеңне бел.
б) Авызың кыек булса да,.................... . ашамаганда турама.

V. Иҗади эш. (8 балл)

Синең туган ягыңа килгән кунак синнән үз ягыңның истәлекле, матур урыннары белән таныштыруны сораса, син аңа нәрсәләр сөйли аласың? Ирекле формада шул хакта яз.